

ІНСТРУМЕНТИ ДІАГНОСТИКИ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНІХ ВТРАТ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ І ВИЩОЇ ОСВІТИ

Микола Головка, д.пед.н., ст.н.с.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Метою дослідження є висвітлення механізмів діагностики та компенсації освітніх втрат здобувачів загальної середньої і вищої освіти. Освітні втрати традиційно асоціюються зі зниженням рівня навчальних досягнень здобувачів, пов'язаним із тривалими перервами в навчанні (наприклад, літні канікули, після завершення яких зазвичай знижується рівень успішності учнів та зростає розрив між їхніми академічними результатами; вимушені перерви у навчанні через особисті причини; надзвичайні ситуації (пандемії, воєнний стан, техногенні явища). У міжнародній освітній практиці освітні втрати розглядаються у широкому контексті: від втрат у навчанні (знаннях, уміннях, навичках у порівнянні з обов'язковими результатами навчання, визначеними стандартами та програмами) до втрат в особистісному розвитку здобувачів освіти (зниження темпів інтелектуального, емоційного, соціального розвитку особистості). Проблема освітніх втрат активізувалася в умовах широкого запровадження дистанційного навчання на тлі карантинних обмежень, викликаних коронавірусною інфекцією. Під час пандемії COVID-19 освітні системи практично всіх країн були змушені змінити традиційні форми організації освітнього процесу, що призвело до суттєвих освітніх втрат та мало помітний вплив на глобальні процеси соціального й економічного розвитку. Адже тривале призупинення офлайн навчання (наприклад, впродовж третини навчального року) призводить до втрат упродовж кількох наступних десятиліть валового внутрішнього продукту на рівні близько 1,5% (Топузов, Головка, Локшина, 2023).

На рівень навчальних втрат впливають доходи родини (діти з більш заможних родин мають більш сучасні засоби та кращий доступ до інтернету), а також освіта батьків та їхня активна участь в освітньому процесі, зацікавленість навчанням дитини та її підтримка, готовність і спроможність створити вдома відповідний освітній простір, забезпечити дидактичними матеріалами для дистанційного навчання. Освітні втрати мають

накопичувальний ефект та негативно впливають на особистісний розвиток здобувачів освіти, поглиблюють нерівності в освіті через зростання навчальних розривів, а також у майбутньому суттєво вплинуть на добробут конкретної особи та держави в цілому.

В умовах воєнного стану зростання освітніх втрат зумовлене руйнуванням освітньої інфраструктури, порушенням традиційних комунікацій суб'єктів освітнього процесу, їхнім вимушеним переміщенням в межах країни та за кордон. При цьому дистанційне навчання є почасти чи не єдиним способом організації навчання. Хоча освітні втрати наявні й під час очного навчання, вони стрімко зростають в умовах переходу на дистанційну форму організації освітнього процесу, зокрема, коли навчання переважно здійснюється в асинхронному режимі. Вони зростають пропорційно тривалості дистанційного навчання та накопичуються і ця тенденція характерна для різних країн світу. Основними чинниками, що зумовлюють накопичення освітніх втрат в онлайн-навчанні, є недосконалість технологій організації дистанційного навчання; відсутність у здобувачів освіти та педагогів цифрових засобів для навчання з відповідними технічними характеристиками, а також доступу до безперебійного та швидкісного інтернету; недостатній рівень сформованості в здобувачів освіти цифрової грамотності та компетентності самоосвітньої навчально-пізнавальної діяльності, а відтак постійна потреба активного зворотного зв'язку з педагогами; недостатній рівень розвитку цифрової компетентності в педагогів, їхньої готовності до застосування на практиці технологій дистанційного навчання; неготовність батьків забезпечувати підтримку онлайн навчання дітей тощо.

Особливо відчутними вони є для природничої освітньої галузі загальної середньої освіти та дисциплін фундаментальної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю, адже опановуючи їх дистанційно, учні та студенти не мають можливості працювати з реальними приладами в лабораторіях, що негативно впливає на формування експериментальних умінь (Головко, Мацюк, Рудницька, 2023).

Основними механізмами компенсації освітніх є: збільшення тривалості навчання за рахунок скорочення канікул; запровадження шестиденного навчального тижня; реалізація програм прискореної освіти, що передбачають ущільнення навчального матеріалу та зосередження уваги на ключових питаннях програми; корекційні освітні програми у фор-

мі індивідуальних занять для окремого учня або групи учнів; технології адаптивного навчання, під час якого клас поділяється на окремі групи, які працюють поза основним навчальним часом над усуненням конкретних прогалин у знаннях і навичках відповідно до освітніх потреб здобувачів; короткочасні програми надолуження освітніх втрат, спрямовані на додаткове опрацювання окремих питань в позаурочний час або під час вихідних тощо. Такі програми передбачають індивідуалізацію освітнього процесу та високу мотиваційну, фізичну та психоемоційну активність здобувачів освіти. Тому надзвичайно важливим етапом є попередня діагностика. Механізмом її реалізації має стати система освітніх вимірювань, що базується на стандартизованих інструментах (стандартизоване тестування на завершальних етапах початкової і базової освіти, загальнодержавний моніторинг якості освіти, локальні моніторинги окремих категорій здобувачів освіти, цифрові платформи для вимірювання освітніх втрат тощо).

Ключові слова: освітні втрати, діагностика та компенсація освітніх втрат, дистанційне навчання.

Література

- Головко, М. В., Мацюк, В. М., Рудницька, Ж. О. (2023). Організаційно-методичні особливості реалізації дистанційного навчання фізики в закладах вищої освіти. Наукові записки Серія: Педагогічні науки. Т.1, № 208. 23–31.
- Топузов, О., Головко, М., Локшина, О. (2023). Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. Український педагогічний журнал. № 1. 5–13.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕПРОГНОЗОВАНИХ ВИКЛИКІВ

Світлана Головко, к.іст.н., ст. досл.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Метою дослідження є висвітлення зарубіжного досвіду забезпечення якості загальної середньої освіти в умовах непрогнозованих викликів, зокрема, на тлі пандемії COVID-19.